

posibilă trasarea unor noi direcții de cercetare în ceea ce privește evoluția Partidului Conservator român. Pe această linie se plasează și volumul de față, care prin studiile reunite se înscrie în tendința aprofundării cercetărilor de până în momentul de față.

Bogdan Adrian Ceobanu

VICTOR RIZESCU (coord.), *Ideologii românești și est-europene*, (București), Editura Cuvântul, 2008, 300 p.

În ultimii ani, preocupările pentru istoria intelectuală par să fie ceva mai prezente în peisajul istoriografiei românești. În unele cazuri din considerente de modă și mimetism cultural, dar în altele din necesitatea resimțită real de a lărgi orizontul problematic și a aprofunda astfel analiza trecutului, cercetarea autohtonă este mai interesată de aspectele „culturale”, sau mai exact de stabilirea interconexiunii dintre fenomenele sociale și modelele culturale.

Volumul pe care îl recenzăm este un exemplu. El reunește mai multe articole, consacrate relației dintre elaborările ideologice și reprezentările culturale în funcție de care acestea și-au precizat identitatea istorică specifică.

Proiectul este propus implicit din articolul de deschidere, semnat de Victor Rizescu, *Ideologii și istorii conflictuale: tradiții românești și sud-est europene*, care semnalează de la bun început legătura dintre structurarea ideologiilor politice și viziunile istorice (p. 5), precum și competiția politică simbolică în jurul memoriei (p. 7).

Din punct de vedere teoretic și metodic demersul ni se pare corect, întrucât ideile politice, înainte de a fi „politice”, sunt „idei” pur și simplu, parte așadar a unei reflexii generale în care autoreprezentarea identitară a societății (conștiința istorică) joacă un rol constitutiv. Totul este să nu reducem lucrurile la o dispută necesarmente politică și să nu căutăm în subtextul oricărei viziuni istorice o miză ideologică.

Autorul avansează câteva puncte de vedere care merită luate în considerare. Primul privește „dialectica” raporturilor dintre elita socială și elita intelectuală concurentă, care devine la rândul ei elită socială generând o nouă contestare culturală (p. 9). A fost cazul liberalilor pașoptiști deveniți partid de guvernare, critici ai regimului regulamentar și criticați apoi la rândul lor de junimiști. Este o perspectivă interesantă în măsura în care permite interpretarea mai largă a fenomenului politic, prin prisma conceptelor de capital simbolic și hegemonie culturală, susceptibile să lămurească o serie de afilieri și alianțe mai bine decât strict apartenența și interesul material de clasă.

Al doilea punct de vedere se referă la disputa teoretică poporanism – social-democrație, identificată drept o transplantare a disputei corespunzătoare din cultura revoluționară rusă, prin intermediul refugiaților politici Constantin Stere, respectiv Constantin Dobrogeanu Gherea (p. 14). O atare transplantare sugerează, în mod esențial, existența unei paradigme de sociologie a culturii în societățile „periferice” sau „semiperiferice” ale capitalismului mondial, iar în subsidiar – că în cultura română modernă influențele nu au venit numai din Occident, contrar prejudecăților rusofobe.

Sunt și interpretări pe care nu le împărtășim, precum aprecierea concepției sociologice a lui Ștefan Zeletin drept o formă a determinismului marxist (p. 10). Este o eroare pe care am întâlnit-o și la alți autori, datorată confuziei între determinismul economic în general și determinismul marxist în particular. Concepția lui Ștefan Zeletin diferă de cea a lui Karl Marx sub mai multe aspecte importante, dintre care amintim numai faptul că cel dintâi atribuie funcția determinantă în schimbarea socială schimbului, și nu producției.

O altă eroare privește identificarea junimiștilor drept adepți ai liberului schimb, ei apărând astfel mai liberali decât național-liberalii protecționiști (p. 13-14). Se ignoră aici distincția, afirmată în epocă, între junimiști și conservatorii „puri”, precum și inițiativele protecționiste ale junimiștilor, îndeosebi ale lui Petre P. Carp (Legea minelor, breslele).

Semnalăm și articolul lui Andrzej Walicki, *Gândirea socială rusă: o introducere la istoria intelectuală a Rusiei din secolul al XIX-lea* – o sinteză relevantă asupra opțiunilor de dezvoltare formulate în Rusia în contextul modernizării capitaliste. Autorul expune didactic punctele de vedere ale occidentalizatorilor, slavofililor, populiștilor și marxiștilor de diverse orientări, corelând ideile lor propriu-zis sociale cu opțiunile politice, morale și estetice. Se evidențiază astfel imaginea unei societăți cuprinse de o efervescență intelectuală remarcabilă, constrânsă însă de regimul autocrat și deturnată de la calea dialogului social către formulele exclusivismului partinic.

Andrzej Walicki formulează mai multe idei și precizări interesante, care contribuie la înțelegerea profilului mental-intelectual al societății ruse. El arată, de pildă, cum un efect al absolutismului practicat de Nicolae I a fost interiorizarea reflexiei categoriilor cultivate, care s-au preocupat mai puțin de politica pozitivă și mai mult de sensul metafizic al existenței personale și naționale, regândind în acest context inclusiv relația dintre Rusia și Occident (p. 32). Distinge între anarhism și populism (pe care mulți le percep ca fiind unul și același lucru), remarcând că anarhismul a fost preocupat de problema statului ca atare, iar populismul – de strategia de dezvoltare: capitalistă sau necapitalistă (p. 54).

Amintim, în context, și o lucrare românească de acum mai bine de jumătate de secol, astăzi uitată, V. Ciobanu, *Poporanismul*, în care cei interesați pot găsi de asemenea o bună prezentare sintetică a gândirii sociale ruse din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea.

Prin conținutul informațional și prin natura problematicei, volumul publicat de Editura Cuvântul este util tuturor cercetătorilor epocilor modernă și contemporană, precum și tuturor celor interesați de istoria intelectuală, indiferent de perioada tratată.

Alexandru Mamina